

A HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK 125. ÉVFOLYAMA ELÉ

Magyarország modern kori történetét a megszakított folytonosság (vagy a folytonos megszakítottság) jellemzi. A kiegyezést követően létrejött Osztrák-Magyar Monarchia valamivel több, mint fél évszázadot ért meg, az első világháborút követően újjáalakuló Magyar Királyság ennek nagyjából a felét, a féldemokratikus Magyarország a legjobb indulattal is három évet, a fosztóképzős népi demokrácia pedig valamivel kevesebb, mint fél évszázadot. Új kormányzatok, új államformák, új elitiek váltották egymást, időnként új megszállók érkeztek.

Mégis volt folytonosság ezen a Magyarországon, s ezt a folytonosságot a kultúra intézményei és orgánumai képviselték. Az iskolákat és múzeumokat ugyan időnként átnevezték, de ezek akkor is ugyanazok az egyetemek, gimnáziumok, általános iskolák, múzeumok maradtak. S ilyen folytonosságot képviseltek azok a tudományos folyóiratok is, amelyek javát az 1867 utáni időszakban alapították, s „annyi balszerencse közt, oly sok vizsálya után” is működtek és működnek máig is.

A magyar tudományosság legrégebb folyóiratai kétségkívül a tágabb értelemben vett történettudományhoz kötődnek. (Manapság, amikor a történettudományt annyi rosszízű támadás éri, még a más tudományágak felkent papjai részéről is, nem árt erre emlékeztetni.) A Századok és az Archeológiai Értesítő mellett dobogós helyen áll a mi folyóiratunk, a Hadtörténelmi Közlemények is. Immár 125. évfolyamába lépett. Pontosabban, a folyóirat – híven a korhoz, amelynek szülőtte és elszenvedője volt – huszonthárom évet ugyan nem tagadhat le a korából, de huszonthárom évfolyamot igen. Az 1888-ban alapított folyóirat első folyama tíz évet ért meg, s 1898-1907 között tíz évig szünetelt, nagyjából anyagi okokból. 1908-1943 között folyamatosan megjelent, de az 1919-1921., illetve az 1922-1923. évfolyamok összevontan jelentek meg. 1944-1953 ismét szünetelt a Közlemények, s csak 1954-ben indult újra.

E százhuszonöt év alatt a lapnak kiváló szerkesztői, illetve főszerkesztői voltak: olyan tudósok, mint Szendrey János, Pilch Jenő, Gyalóky Jenő, Zachar József, Ács Tibor vagy Csákváry Ferenc. A századvég és századelő időnként 7-800 oldalas kötetei a két világháború között jóval vékonyabbakká váltak, de a szakmai színvonal nem „vékonyodott el.” Olyan tudósok írtak a lapba, mint Berkó István, Markó Árpád, Tóth Zoltán. Ugyanakkor a folyóirat mind az 1918 előtti, mind az 1919 utáni évfolyamokban távol tartotta magát azoktól a témáktól, amelyek politikai vonatkozásai erősebbek voltak a történetész szakmaiaknál. Nyilván mindegyik évfolyamban voltak erősebb és gyengébb cikkek, de egyikben sem voltak olyanok, amelyek politikai elfogultságuk miatt rostálódtak ki a szakma emlékezetéből.

Az 1954. évi újraindítás után évtizedekig érzékelhető volt némi, hol erősebb, hol gyengébb politikai nyomás. A korábbi évtizedekhez képest megnőtt a jelenkor-történeti, azon belül is az 1917-1919., illetve 1939-1945. közötti időszak történetére vonatkozó tanulmányok, közlemények száma, de ne feledjük el, ez a folyóirat jelentette meg Markó Árpád többrészes tanulmányát a magyar katonai szaknyelv történetéről vagy Kumorovitz L. Bernát szintén többrészes munkáját a magyar nemzeti színek és a zászló kialakulásáról és történetéről. De itt kezdte publikálni Urbán Aladár az 1848-as nemzetőrség és honvédség szervezésétörténetét feltáró tanulmányait, Borus József a Dembiński fővezérségéről szó-

ló monográfiájának fejezeteit, Rázsó Gyula a 14-16. századi magyar hadtörténelemről, vagy Nagy László a Bocskai és Bethlen koráról szóló tanulmányait.

Az 1970-es évektől a „civil” történészek közül is egyre többen és egyre szívesebben írtak és írnak folyóiratunkba, elég ha Kubinyi András, Szakály Ferenc, Borosy András vagy Hajdu Tibor nevét említjük. A „HK” volt az egyik fontos „mellékhadszíntere” az 1960-1970-es évek Mohács-vitájának, elég, ha Perjés Gézának a vita szakmai megközelítését megalapozó, az Oszmán Birodalom európai háborúinak problematikájáról szóló korszakos tanulmányára utalunk. Általában elmondhatjuk, hogy a lap szerkesztői mindig is nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a magyar hadtörténelem jelentős fordulópontjairól időről időre újat mondó írások jelenjenek meg: csak Mohácsról vagy egy tucat írást közölt a HK az elmúlt 125 évben.

1990-ben az akkori főszerkesztő, Ács Tibor kezdeményezésére a lap visszakapta 1943 előtti címlapját s némelyik évfolyama nemcsak elérte, de meg is haladta a fénykor 800 oldalas köteteit. Üdvösen helyreállt az arány az egyes korszakok között, s manapság a folyóirat közép- vagy koraiújkoros számai legalább akkora népszerűségnek örvendenek, mint a második világháborúval vagy 1956-tal foglalkozó példányok. Lapunk – ellentétben más szakmai orgánumokkal – viszonylag gyakran ad helyet vitacikknek, elég, ha a második világháború, az 1956-os forradalom és szabadságharc vitás kérdéseivel, vagy a magyar hadtörténetírás szakmai lehetőségeivel foglalkozó polémiákra utalunk.

A lap eddig túlélte két világháborút, több rendszert és pénzügyi megszorítást. Reméljük, hogy továbbra is a magyar (had)történetírás olyan magas színvonalú, csak szakmailag, s nem politikailag elkötelezett orgánuma marad, mint az elmúlt 125 év nagyobb részében volt.

Hermann Róbert
a Szerkesztőbizottság elnöke